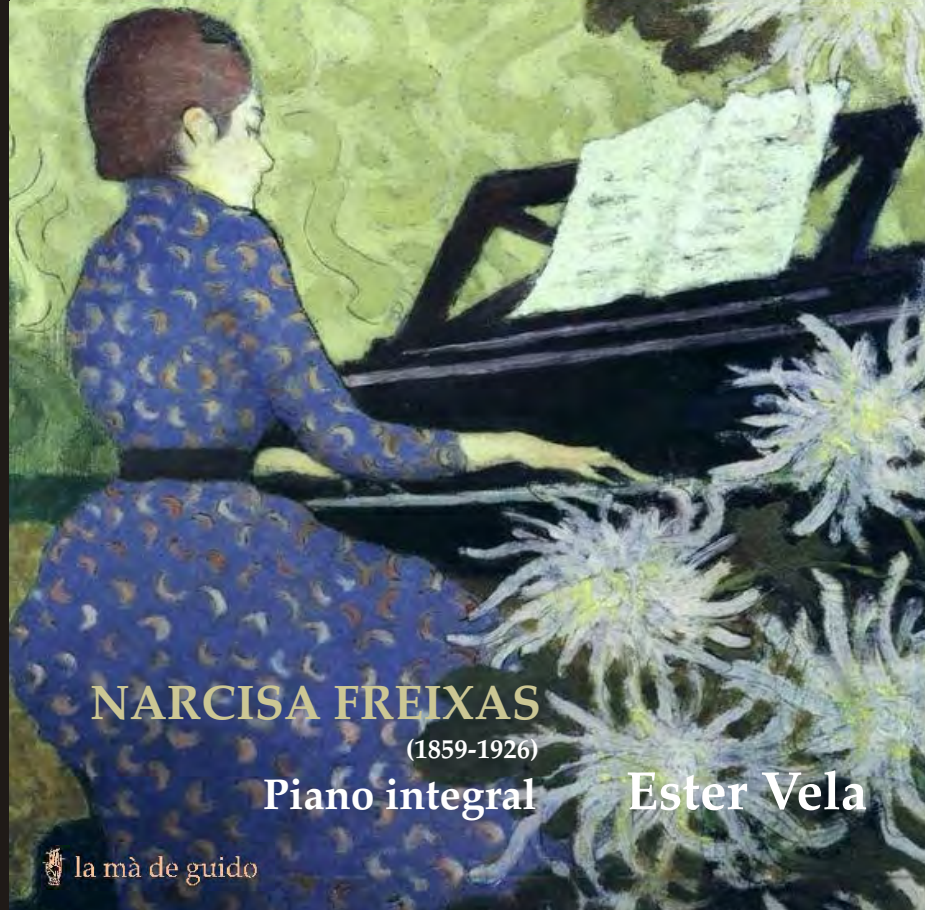




www.estervela.com



NARCISA FREIXAS

(1859-1926)

Piano integral

Ester Vela



la mà de guido



Narcisca Freixas (1859-1926). Piano integral



LMG 2161



Piano infantil (1a sèrie)		19	Elionor	0:39	
1	Diu que una rosa	0:50	20	La pagesa	0:41
2	El soldat de plom	0:59	21	El faune	0:49
3	El ratolí	0:22	22	La dama de França	0:29
4	Una mica d'ombra	0:23	23	La pastora	0:23
5	La guardiola	0:25	24	Les donzelles pobres	0:22
6	La dansa	0:41	25	Francesca	0:55
7	La son	1:14	26	Joana	0:39
8	L'ocell	0:20	Peces característiques		
Piano infantil (2a sèrie)		27	Corpus	3:59	
(Llibre de nines)		28	Non, non	2:12	
9	La nina rossa	0:28	29	Vals lent	3:55
10	La nina maca	0:32	30	Elegia	2:30
11	La nina que encara és petita	0:44	31	Cants nòmades	6:42
12	La nina adormida	1:07	32	Tornavila	2:06
13	La nineta que dansa	0:35	33	Dansa	0:46
14	La Pepa	0:43	34	A Sant Medir (sardana)	4:07
Llibre de les danses		35	Flors de la Terra (sardana)	3:26	
15	Florisenda	1:07	36	Dolça Catalunya (sardana)	3:31
16	La donzella del vestit de rams	0:55	37	Muñeira I	1:00
17	L'estudiant	0:40	38	Muñeira II	0:53
18	Els caminants	0:32	39	Muñeira III	1:44
			40	Alalà	0:52

DDD

Durada
55'40

Ester Vela, piano

Enregistrament realitzat a l'estudi *Albert Moraleda* el juliol de 2019
Piano: Steinway & Sons

Portada: Pierre Bonnard (1867-1947):
Jeune femme au piano, 1891 (detall)

Partitures publicades per Editorial Boileau



ENGLISH COMMENTARY INSIDE
COMENTARIOS EN ESPAÑOL EN EL INTERIOR
COMENTARIS EN CATALÀ A L'INTERIOR

Dip. Leg.: B-18666-2019
©(P) 2019 La Mà de Guido
www.lamadeguido.com



2



Lluïsa Vidal: Retrat de Narcisa Freixas, ca. 1914.
Sanguina sobre paper. Museu Nacional d'Art de Catalunya. MNAC



Narcisa Freixas i Cruells, un univers d'amor i música

“No creiem nosaltres que hi hagi qui desconeixgui l'obra d'amor i de cultura de Narcisa Freixas, que és d'aquelles que no moriran mai. (...) Amics i admiradors lluiten perquè el seu nom i el seu record perduri en forma material, com perdurarà sempre en forma espiritual (...). Cal homenatjar-la amb l'homenatge que ella mateixa es feu, amb la seva vida de treball. Homenatjar-la, fent que tothom tingui la seva obra en la seva dolça casa, com es té un llibre sant que passa de pares a fills. (...)”

Santiago Rusiñol, Amadeu Vives, Pau Casals,
Antoni Nicolau, Enric Morera i Víctor Català

Aquest text forma part del pròleg del llibre *Obres de Narcisa Freixas* publicat a Barcelona l'any 1928, i aquestes paraules i d'altres de destacats intel·lectuals de l'època, van servir per fer evident la rellevància que la il·lustre honorada Narcisa Freixas havia tingut en el món de la cultura i la música catalanes. Feia dos anys que havia mort, i aquest homenatge l'ajudava a afermar-se en el lloc que li pertocava per dret propi. Però el que en aquell moment semblava tan evident, passat el temps, va començar a trontollar, i el seu nom i el seu llegat van ser arrossegats a l'oblit

Però sempre hi ha qui, mogut pel deure amb el nostre país, la nostra història, la nostra cultura i la nostra gent, tira endavant projectes valents, sensibles, i alhora de justícia, com aquest que teniu a les mans. Si l'any 1928, Josep Maria Petit i Freixas, fill de l'homenatjada, encapçalava i feia possible, amb el suport d'un bon nombre de personalitats del món de la cultura catalana, l'edició de l'obra que havia escrit la seva mare, ara és la pianista i pedagoga Ester Vela qui, amb gran respecte i exquisida sensibilitat, ha decidit capbussar-se en la

vida i l'obra de Narcisa per reunir i enregistrar la seva integral per a piano, i deixar constància de qui va ser aquella dona extraordinària a qui Santiago Rusiñol anomenava “la mare agradosa”.

Narcisa Freixas i Cruells va néixer a Sabadell el 1859 i era filla d'Elvira Cruells, una mare amorosa a qui li agradava cantar cançons a les seves filles, i de Pere Freixas i Sabater, publicista, escriptor, docent i un home molt actiu en el món de la política.

Narcisa va començar a *saber de lletra* amb el seu pare i la vessant artística la va aprendre a Barcelona, on la família es va traslladar a viure quan ella tenia cinc anys. A la capital s'aniria introduint, a poc a poc, en el món de la música amb el mestre Joan Baptista Pujol. El resultat va ser tan espectacular que als divuit anys ja veia estrenada la seva primera composició, una sardana, *La festa de Roses*, a la qual seguirien altres obres, totes elles amb aires i gust de la música popular de la seva terra. Aquell era el punt de partida d'una carrera que aniria agafant forma i obrint-se camí, tot i que hauria de fer més d'una frenada forçosa. L'època no ho posava fàcil a les dones, i encara menys si volien sobresortir en l'art de la creació, un àmbit absolutament reservat al talent masculí.

Mentrestant, la seva vida personal també anava canviant. L'any 1880, Narcisa es casava amb Miquel Petit i Pons, metge, un gran humanista i el puntal de la seva vida. Ell va ser completament conscient de la seva vàlua des del moment en què es van conèixer, per això va poder exercir i fer conèixer la seva professió amb l'entorn social i familiar.

La parella va tenir tres fills, Elvira, Matilde i Josep Maria, però el destí va voler arrabassar-los aviat les nenes. La primera va morir el 1881, abans de fer un

any, i la segona, amb cinc anys, el 1898. És en aquesta etapa de dolorosa desorientació quan va buscar consol en el treball, en la composició, i on lentament va trobar la manera de sortir d'aquell atzucac i va anar descobrint motius per seguir endavant més enllà de la seva família.

No deuria ser gens fàcil, però la música es va tornar la seva gran aliada i en pocs anys l'ajudaria a aconseguir serenitat i també el reconeixement professional. L'any 1904, Narcisa va esdevenir la primera dona compositora programada per l'Orfeó Català, i un any després era guardonada pel recull *Cançons d'infants*, dedicat al seu fill. A partir d'aquí, nous treballs, nous premis i un munt d'edicions de les seves partitures i llibres d'aprenentatge en català, i tot amb l'esperit d'anar canviant les coses. L'èxit també era degut a que el treball es presentava de manera delicada i atractiva, amb il·lustracions confiades a la sensibilitat de Pere Torné Esquius. Els textos podien ser seus o de poetes coetanis com Joan Maragall, Jacint Verdaguer i Apel·les Mestres, entre d'altres.

Narcisa va trobar una nova manera d'imaginar la música i fer-la aprendre als infants: "Tot això ho direu en el piano i, com que us distraurà de sentir-ho, anireu aprenent sense esforç, (...) sense cansar-vos fins arribar en aquell replà que sols han assolit els grans artistes", escrivia Santiago Rusiñol, en el pròleg del llibre de mètode *Piano*.

Narcisa Freixas va ser una dona sensible i generosa. L'any 1909 va engegar la que seria l'obra de la seva vida, l'entitat benèfica *Cultura Musical Popular*. La idea havia nascut per ajudar les classes més desfavorides: "Alçar i refinar l'esperit dels més humils per mitjà de la música en les seves diverses manifestacions", deia la nota de presentació. La iniciativa estava recolzada

per una junta de *senyores* i *senyoretas* de l'alta burgesia de Barcelona i es mantenia amb la quota dels socis. Ja de bon començament l'entitat va demanar la col·laboració, tant de professionals com d'aficionades, per cantar en el cor o tocar un instrument, i encara no un any després, la música de Narcisa va començar a sentir-se per hospitals, asils, cases de caritat, presons, ateneus, patronats d'obrers i allà on fos necessària.

No és d'estranyar que el ressò de tot plegat arribés a Madrid, on Freixas va ser convidada a fer un curs de pedagogia musical. El seu mètode no només va ser aplaudit, sinó també traduït al castellà i fins i tot reconegut amb *La creu d'Alfons XII*, un guardó que ella, humilment, no va acceptar.

Narcisa Freixas i Cruells va morir el 20 de desembre de 1926, als seixanta-set anys. Poc després, el fill va aplegar l'obra de la seva mare perquè creia que la riquesa que havia donat a Catalunya es mereixia "*perdurar en forma material i espiritual*".

Però no ha estat ni una cosa ni l'altra. Probablement no som un poble prou agraït amb la nostra gent. O qui sap si el que va passar és que, com que parlar de Narcisa Freixas és parlar de dones, de mares, de música per a infants i dels més innocents i desvalguts, tot plegat no va quallar prou i va anar quedant soterrat. De fet, encara avui, totes aquestes coses juntes pertanyen a un altre univers. Però no hem d'oblidar que al darrere de les "mares agradoses", a part del futur dels nostres fills i filles, també hi pot haver materials sensibles i béns culturals d'una gran vàlua. I Narcisa Freixas i Ester Vela en són un bon exemple.

Victòria Palma Barbany
Musicòloga
Locutora/redactora de Catalunya Música

L'obra pianística de Narcisa Freixas

Podríem classificar l'obra pianística de Narcisa Freixas en tres blocs o apartats ben definits: pedagògica, música de saló i d'influència folklòrica o popular.

Pedagògica

Piano infantil (1a sèrie) / Piano infantil (2a sèrie) – Llibre de nines

Són 2 reculls de 8 i 6 petites peces pensades per als primers cursos d'estudi de l'instrument. El primer volum es va publicar l'any 1918 i el segon es va publicar pòstumament el 1928, ambdós il·lustrats amb dibuixos de Pere Torné-Esquius i poemes de Francesc Sitjà i Pineda.

L'afany de Narcisa Freixas per crear un repertori que despertés l'interès i la imaginació dels infants la fa usar melodies de caire popular, amb rítmica senzilla i harmonies amb les funcions tonals bàsiques. L'expressivitat és important i les obres són descriptives de diferents àmbits, situacions i jocs del món de la infantesa. El referent immediat és l'Àlbum de la joventut op. 68 de Robert Schumann (1810-56), que ella tradueix i adapta a una època i cultura diferents.

Tècnicament, les mans estan usualment en posició fixa, amb algun desplaçament, però sense restringir l'ús de les tecles negres, i així trobem tonalitats com mi major o la bemoll major, que arriben fins a quatre alteracions.

Músiques de saló

Non-non / Corpus / Vals lent / Elegia

Les primeres obres de joventut, d'un pianisme de saló d'influències romàntiques, demanen un cert virtuosisme.

Publicada quan Narcisa tenia només 19 anys, el

“fragment característic per a piano sol”, “Dedicat a la meva estimada germana Elvira” és una peça que no estalvia passatges d'agilitat i octaves, i, malgrat el títol, no es pot confondre amb una cançó de bressol.

La pomposa marxa *Corpus* tenia una versió que interpretava la Banda Municipal de Barcelona

Vals lent: Dins de l'influx de la música romàntica trobem aquest vals chopinià. És una peça amb encant, d'estructura similar al Minuet-trio.

Elegia (Aire de Minuet) és una altra peça en estil romàntic i evocatiu. El tema A, líric i expressiu, contrasta amb el B, *scherzante* i saltat. Un nou tema C *molto cantabile* ens retorna a la tonalitat principal. L'estructura és retrograda A-B-C-B-A.

Folklore / Influència popular

Llibre de les danses / Cants nòmades / Tornavila / Dansa / Sardanes / Muñeiras / Alalà

Un bloc important de música de Narcisa Freixas troba la inspiració en les danses i cançons populars catalanes. La meua valoració personal és que després d'una primera etapa d'aprenentatge, la compositora va voler deslliurar-se d'artificis i pompes per anar a cercar una senzillesa d'arrel folklòrica, planera i alhora molt lliure.

La flaire popular que desprenen aquestes obres l'aconsegueix la compositora fent ús de melodies senzilles que fa cantar a la mà dreta i uns acompanyaments que sovint són pedals i obstinats rítmics que marquen el pas per tal que es puguin ballar. Les harmonies, com correspon al caire popular, són bàsiques.

El Llibre de les danses de Narcisa Freixas figurava com “en premsa” en diferents publicacions ja des de 1916. Quan la compositora va morir, el 20 de desembre

de 1926, restava encara inèdit i es va publicar pòstumament. Cadascuna de les danses va acompanyada, igualment que el *Piano infantil*, de dibuixos de Torné-Esquius i poemes de Sitjà Pineda. La meua opinió, que es basa en la preexistència d'algunes de les músiques, és que primer es van escriure les danses i posteriorment van ser guarnides amb lletra i imatges.

Malgrat que no en sabem la data exacta, les dotze danses que componen el llibre les deuria escriure a principis del s. XX. Contemporànies als anys de creació dels esbarts dansaires a Catalunya, sense ser estrictes pel que fa a l'estructura formal, algunes de les peces incloses en aquest volum podrien correspondre a diferents tipus de danses catalanes, principalment les que deriven del ball rodó o les bolangeres (en compàs binari i tempo viu) i del ball pla i les seves variants (en compàs ternari i tempo reposat).

Cants nòmades

Els considero una obra singular dins del catàleg de Narcisa Freixas, la més llarga de la producció per a piano. La conformen sis peces contrastades que s'interpreten seguides. Els pedals i obstinats hi són constants.

Tornavila

Peça eminentment popular i festiva, descriu una cercavila i tota la gent que l'acompanya.

Dansa

Un breu aire folklòric de flabiol i tamborí.

Tres Sardanes

Aquestes sardanes tenen totes una versió per a cobla i una versió per a piano que es publicà pòstumament,

l'any 1928. *Flors de la terra* i *A Sant Medir* tenen la lletra que es va incloure en la publicació de la versió per a piano, però no hi és a les partitures de cobla. La primera amb text de Dolors de Monserdà i la segona anònima –possiblement de la pròpia compositora.

A Sant Medir. És una bonica sardana, ballable per estructura, porta la dedicatòria al Foment de la Sardana de Barcelona. Té una part cantada opcional.

Flors de la terra. És de l'única de la qual en coneixem la data d'estrena, el 1914. Es va interpretar primerament en versió per a orquestra.

Dolça Catalunya. Els curts porten la indicació de *Gai* i de *Leuger* i és en aquesta sardana on s'aprecia més per l'escriptura que és una reducció de la versió de cobla, per la incomoditat en alguns compassos de fer cantar en el mateix registre superposant les dues mans una melodia secundària i l'acompanyament. Els llargs, molt expressius, els canta la tenora.

Tres Muñeiras

Sopren que enmig d'una producció eminentment d'arrel catalana es trobin aquestes peces provinents del folklore gallec. L'ús de bordons a la mà esquerra evoca els tubs a l'aire de les gaites, mentre la dreta realitza figuracions molt ornamentades.

Alalà

Els Alalàs són uns cants *a capella* que es consideren les formes més antigues i més característiques de la música tradicional gallega. En compàs ternari, juguen amb l'alternança de major / menor.

Ester Vela



7



6ª edició del *Piano Infantil*, amb il·lustració de Pere Torné-Esquius i pròleg de Santiago Rusiñol. Barcelona, ca. 1921

Narcisa Freixas i Cruells, un universo de amor y música

“No creemos nosotros que haya quien desconozca la obra de amor y de cultura de Narcisa Freixas, que es de aquellas que no morirán nunca. (...) Amigos y admiradores luchan para que su nombre y su recuerdo perduren en forma material, como perdurará siempre en forma espiritual (...). Hay que homenajearla con el homenaje que ella misma se hizo, con su vida de trabajo. Homenajearla, haciendo que todo el mundo tenga su obra en su dulce casa, como se tiene un libro santo que pasa de padres a hijos. (...)”

Santiago Rusiñol, Amadeu Vives, Pau Casals, Antoni Nicolau, Enric Morera y Víctor Català

Este texto forma parte del prólogo del libro *Obres de Narcisa Freixas* publicado en Barcelona en 1928, y estas palabras y otras de destacados intelectuales de la época, sirvieron para hacer evidente la relevancia que la ilustre homenajeadada, Narcisa Freixas, había tenido en el mundo de la cultura y la música catalana. Hacía dos años que había muerto y este homenaje le ayudaba a afianzarse en el lugar que le correspondía por derecho propio. Pero lo que en ese momento parecía tan evidente, pasado el tiempo, comenzó a tambalearse y su nombre y su legado fueron arrastrados al olvido.

Pero siempre hay quien, movido por el deber con nuestro país, nuestra historia, nuestra cultura y nuestra gente, realiza proyectos valientes, sensibles y a la vez que son de justicia, como este que tienen en sus manos. Si en 1928, Josep Maria Petit i Freixas, hijo de la homenajeadada, encabezaba y hacía posible, con el apoyo de un buen número de personalidades del mundo de la cultura catalana, la edición de la obra que había escrito su madre, ahora es la pianista y pedagoga Ester Vela quien, con gran respeto y exquisita sensibilidad, ha

decidido zambullirse en la vida y la obra de Narcisa para reunir y grabar su integral para piano, y dejar constancia de quién fue aquella mujer extraordinaria a quien Santiago Rusiñol llamaba “la madre *agradosa*”.

Narcisa Freixas nació en Sabadell en 1859 y era hija de Elvira Cruells, una madre amorosa a quien le gustaba cantar canciones a sus hijas, y de Pere Freixas i Sabater, publicista, escritor, docente y un hombre muy activo en el mundo de la política.

Narcisa comenzó los primeros estudios con su padre y posteriormente la vertiente artística la aprendió en Barcelona, lugar donde la familia se trasladó a vivir cuando ella tenía cinco años. En esta ciudad se iría introduciendo, poco a poco, en el mundo de la música con el maestro Joan Baptista Pujol. El resultado fue tan espectacular que a los dieciocho años estrenaba su primera composición, una sardana, *La festa de Roses*, a la que seguirían otras obras, todas ellas con aires y sabores de la música popular de su tierra. Este fue el punto de partida de una carrera que iría cogiendo forma y abriéndose camino paulatinamente, aunque con algunas forzosas interrupciones. La época no se lo ponía fácil a las mujeres, y menos si querían sobresalir en el arte de la creación, un ámbito absolutamente reservado al talento masculino.

Mientras tanto, su vida personal también iba cambiando. En 1880, Narcisa se casaba con Miquel Petit i Pons, médico, un gran humanista y el puntal de su vida. Él fue completamente consciente de su valía desde el momento en que se conocieron, por esta razón ella pudo compatibilizar su profesión musical con el entorno social y familiar.

La pareja tuvo tres hijos, Elvira, Matilde y Josep Maria, pero el destino quiso arrebatarnos a las niñas. La primera murió en 1881, antes de cumplir un año, y la segunda,

con cinco años, en 1898. Es en esta etapa de dolorosa desorientación cuando buscó consuelo en el trabajo, en la composición, y donde lentamente encontró la manera de salir de aquella tristeza y fue descubriendo motivos para seguir adelante.

No debió ser nada fácil, pero la música se volvió su gran aliada y en pocos años le ayudaría a conseguir serenidad y también el reconocimiento profesional. En 1904, Narcisa se convirtió en la primera mujer compositora programada por el Orfeó Català, y un año después era galardonada por su recopilación de sus *Cançons d'infants*, dedicado a su hijo. A partir de aquí, nuevos trabajos, nuevos premios y un montón de ediciones de sus partituras y libros educativos en catalán, y todo ello con el espíritu de ir cambiando las cosas. El éxito también se debía a que el trabajo se presentaba de manera delicada y atractiva, con ilustraciones confiadas a la sensibilidad de Pere Torné Esquiú. Los textos podían ser suyos o de poetas coetáneos como Joan Maragall, Jacint Verdaguer y Apel·les Mestres, entre otros.

Narcisa encontró una nueva manera de imaginar la música y hacerla aprender a los niños: “Todo esto lo diréis en el piano y, como os distraeréis al escucharlo, iréis aprendiendo sin esfuerzo, (...) sin cansaros hasta llegar a ese nivel que sólo han alcanzado los grandes artistas”, escribía Santiago Rusiñol, en el prólogo del libro de método *Piano*.

Narcisa Freixas fue una mujer sensible y generosa. En 1909 puso en marcha la que sería la obra de su vida, la entidad benéfica *Cultura Musical Popular*. La idea había nacido para ayudar a las clases más desfavorecidas: “Levantar y refinar el espíritu de los más humildes mediante la música en sus diversas manifestaciones”, decía la nota de presentación. La iniciativa estaba

apoyada por una junta de *senyores i senyorettes* de la alta burguesía de Barcelona y se mantenía con la cuota de los socios. Ya desde el principio la entidad pidió la colaboración, tanto de profesionales como de aficionados, para cantar en el coro o tocar un instrumento, y en menos de un año, la música de Narcisa empezó a escucharse por hospitales, asilos, casas de caridad, cárceles, ateneos, patronatos de obreros y donde fuera necesario.

No es de extrañar que el eco de todo ello llegara a Madrid, donde Freixas fue invitada a hacer un curso de pedagogía musical. Su método no sólo fue aplaudido, sino también traducido al castellano e incluso reconocido con la *cruz de Alfonso XII*, un galardón que ella, humildemente, no aceptó.

Narcisa Freixas murió el 20 de diciembre de 1926, a los sesenta y siete años. Poco después, su hijo reunió la obra de su madre porque creía que la riqueza que había dado en Cataluña se merecía “perdurar en forma material y espiritual”.

Pero no ha sido ni lo uno ni lo otro. Probablemente no somos un pueblo bastante agradecido con nuestra gente. O quién sabe si lo que pasó es que, hablar de Narcisa Freixas es hablar de mujeres, de madres, de música para niños (y de los más inocentes y desvalidos), por lo cual su música no cuajara lo suficiente y fuera quedando enterrada. De hecho, aún hoy, todas estas actividades pertenecen a otro universo. Pero no debemos olvidar que detrás de las madres “*agradeses*”, aparte del futuro de nuestros hijos e hijas, también puede haber materiales sensibles y bienes culturales de gran valor. Y Narcisa Freixas y Ester Vela son un buen ejemplo de ello.

Victòria Palma Barbany
Musicóloga

La obra pianística de Narcisa Freixas

Podríamos clasificar la obra pianística de Narcisa Freixas en tres bloques o apartados bien definidos: la parte pedagógica, la música de salón y la de influencia folclórica o popular.

Pedagógica***Piano infantil (1ª serie) / Piano infantil (2ª serie) – Libre de nines***

Son 2 recopilaciones de 8 y 6 pequeñas piezas pensadas para los primeros cursos de estudio del instrumento. El primer volumen se publicó en 1918 y el segundo se publicó póstumamente en 1928, ambos ilustrados con dibujos de Pere Torné-Esquius y poemas de Francesc Sitjà i Pineda.

El afán de Narcisa Freixas para crear un repertorio que despertara el interés y la imaginación de los niños le hace usar melodías de carácter popular, con rítmica sencilla y armonías con las funciones tonales básicas. La expresividad es importante y las obras son descriptivas en diferentes situaciones y juegos del mundo de la infancia. El referente inmediato es el *Album de la juventud op. 68* de Robert Schumann (1810-1856), que ella traduce y adapta a una época y cultura diferentes.

Técnicamente, las manos están usualmente en posición fija, con algún desplazamiento, pero sin restringir el uso de las teclas negras, y así encontramos tonalidades como mi mayor o la bemol mayor, que llegan hasta cuatro alteraciones.

Músicas de salón***Non-non / Corpus / Vals lent / Elegia***

Son sus primeras obras de juventud, de un pianismo de salón con influencias románticas, y demandan cierto virtuosismo.

Non-non, publicada cuando Narcisa tenía sólo 19 años, dedicada a su “querida hermana Elvira” es una pieza que no ahorra pasajes de agilidad y octavas, y, a pesar del título, no se puede confundir con una canción de cuna.

De la pomposa marcha *Corpus* hizo una versión que interpretaba la Banda Municipal de Barcelona.

Vals lent: Influenciado por la música romántica encontramos este vals chopiniano. Es una pieza con encanto, con estructura similar al Minué-trío.

Elegia (Aire de Minuet) es otra pieza en estilo romántico y evocativo. El tema A, lírico y expresivo, contrasta con el B, *scherzando* y saltirón. Un nuevo tema C *molto cantabile* nos retorna a la tonalidad principal. La estructura es retrógrada A-B-C-B-A.

Folklore / Influencia popular***Libre de les danses / Cants nòmades / Tornavila / Dansa / Sardanes / Muñeiras / Alalà***

Un bloque importante de música de Narcisa Freixas encuentra la inspiración en las danzas y canciones populares catalanas. Mi valoración personal es que tras una primera etapa de aprendizaje, la compositora quiso librarse de artificios y pompas para ir a buscar una sencillez de raíz folclórica, franca y al mismo tiempo muy libre.

La compositora logra el sabor popular que desprenden estas obras mediante el uso de melodías sencillas cantadas con la mano derecha y el uso de unos acompañamientos que a menudo son pedales y obstinados rítmicos que marcan el paso para que se puedan bailar. Las armonías, como corresponden al lenguaje popular, son básicas.

El *Libre de les danses* de Narcisa Freixas figuraba



“pendiente de impresión” en diferentes publicaciones ya desde 1916. Cuando la compositora murió, el 20 de diciembre de 1926, permanecía todavía inédito y se publicó póstumamente. Cada una de las danzas se acompañaba, igualmente que en el *Piano infantil*, de dibujos de Torné-Esquius y poemas de Sitjà Pineda. En mi opinión, basándome en la preexistencia de algunas de estas músicas, es que primero se escribieron las danzas y posteriormente fueron adornadas con letra e imágenes.

A pesar de que no sabemos la fecha exacta, las doce danzas que componen el libro debieron escribirse a principios del siglo XX. Contemporáneas con los años de creación de los *Esbarts*, grupos de danza en Cataluña, sin ser estrictos en cuanto a la estructura formal, algunas de las piezas incluidas en este volumen podrían corresponder a diferentes tipos de danzas catalanas, principalmente las que derivan del *ball rodó* o de las *bolangeres* (en compás binario y tempo vivo) y del *ball plà* y sus variantes (en compás ternario y tempo reposado).

Cants nòmades

Los considero una obra singular dentro del catálogo de Narcisa Freixas, la más larga de todas sus composiciones para piano. La conforman seis piezas contrastadas que se interpretan seguidas. Los pedales y obstinados son constantes.

Tornavila

Pieza eminentemente popular y festiva, describe una *cercavila* (pasacalle) y toda la gente que lo acompaña.

Dansa : Un breve aire folclórico de *flabiol* y *tamborí*.

Tres Sardanes

Estas sardanas disponen todas de una versión para *cobla*

y una para piano que se publicó póstumamente en 1928. *Flors de la terra* y *A Sant Medir* tienen la letra que se incluyó en la publicación de la versión para piano, pero no aparece en las particellas para la *cobla*. La primera con texto de Dolors de Monserdà y la segunda anónima –posiblemente de la propia compositora.

A Sant Medir: És una bonita sardana. Bailable por estructura, está dedicada al *Foment de la Sardana de Barcelona*. Tiene una parte cantada opcional.

Flors de la terra: Es la única de la cual conocemos la fecha de estreno: en 1914. Se interpretó inicialmente en versión para orquesta.

Dolça Catalunya: Los “cortos” llevan la indicación de *Gai i Lleuger* y es en esta sardana donde se aprecia más, por la escritura, que es una reducción de la versión de *cobla*, por la incomodidad, en algunos compases, en mezclar en el mismo registro un canto secundario y el acompañamiento y tener que superponer las dos manos. Los “largos”, muy expresivos, los canta la *tenora*.

Tres muñeiras

Sorprende que en medio de una producción eminentemente de raíz catalana se encuentren estas piezas provenientes del folklore gallego. El uso de bordones en la mano izquierda rememora los tubos al aire de las gaitas, mientras la derecha realiza figuraciones muy ornamentadas.

Alalá

Los *Alalás* son unos cantos *a capella* que se consideran las formas más antiguas y más características de la música tradicional gallega. En compás ternario, juegan con la alternancia de los modos mayor y menor.

Ester Vela

Narcisa Freixas i Cruells, a universe of love and music

"We do not believe that there are those who do not know the work of love and culture of Narcisa Freixas, who is one of those who will never die. (...) Friends and admirers work for her name and memory to last materially, as her will always last in a spiritual way (...) It is necessary to honor her with the homage that she herself made with her work life. Paying tribute to her, making that everybody keep her work in their sweet house, as there is a holy book that passes from parents to children. (...) "

Santiago Rusiñol, Amadeu Vives, Pau Casals, Antoni Nicolau, Enric Morera y Víctor Català

This text is part of the prologue of the book *Obres de Narcisa Freixas* published in Barcelona in 1928, and these words and other of outstanding intellectuals of the time, served to make evident the relevance that the illustrious honoree, Narcisa Freixas, had had in the world of culture and music of Catalonia. He had died two years ago and this tribute helped her to establish herself in his rightful place. But what seemed so obvious at that time, after time, began to falter and his name and his legacy were dragged into oblivion.

But there are always those who, moved by duty with our country, our history, our culture and our people, carry out courageous, sensitive projects, like this one you have in your hands. If in 1928, Josep Maria Petit i Freixas, son of the honoree, headed and made possible, with the support of many personalities from the world of Catalan culture, the edition of the work that his mother had written, now is the pianist and pedagogue Ester Vela who, with great respect and exquisite sensitivity,

has decided to dive into Narcisa's life and work to gather and record her piano complete works, and trace who was that extraordinary woman whom Santiago Rusiñol called "the *nice* mother. "

Narcisa Freixas was born in Sabadell in 1859 and was the daughter of Elvira Cruells, a doting mother who liked to sing songs to his daughters, and Pere Freixas i Sabater, publicist, writer, teacher and a very active man in the world of politics.

Narcisa began her first studies with her father and later learned the artistic side in Barcelona, where the family moved to live when she was five years old. In this city she would be introduced gradually in the world of music with the teacher Joan Baptista Pujol. The result was so spectacular that at eighteen she premiered her first composition, a *sardana*, *La festa de Roses*, to which other works would follow, all of them with airs and flavors of the popular music of her land. This was the starting point of a career that would take shape and gradually making its way, although with some forced interruptions. In those days it was not easy for women and even less if they wanted to excel in the art of creation, an area absolutely reserved for male talent.

Meanwhile, his personal life was also changing. In 1880, Narcisa married Miquel Petit i Pons, a doctor, a great humanist and the mainstay of his life. He was completely aware of his worth from the moment they met, for this reason she was able to reconcile her musical profession with the social and family environment.

The couple had three children, Elvira, Matilde and Josep Maria, but fate wanted to snatch the girls. The first died in 1881, before reaching one year, and the second, with five years, in 1898. It is at this stage of painful



disorientation when he sought comfort at work, in composition, and where she slowly found a way out of that.

It shouldn't have been easy, but music became her great ally and in a few years it would help her to achieve serenity and professional recognition. In 1904, Narcisa became the first female composer programmed by the *Orfeó Català*, and a year later she was awarded for her compilation of her *Cançons d'infants*, dedicated to her son. From here, new works, new awards and lots of editions of his scores and educational books in Catalan, and all this in the spirit of changing things. The success was also due to the fact that the work was presented in a delicate and attractive way, with illustrations entrusted to the sensibility of Pere Torné Esquius. The texts could be from herself or from contemporary poets such as Joan Maragall, Jacint Verdaguer and Apel·les Mestres, among others.

Narcisa found a new way to imagine the music and make it learn to the children: "All this you will say on the piano and, as you will be distracted by listening to it, you will learn effortlessly, (...) without getting tired until you reach that level that only great artists have reached," wrote Santiago Rusiñol, in the prologue of the *Piano* method book.

Narcisa Freixas was a sensitive and generous woman. In 1909 he launched what would be the work of his life, the charity entity *Cultura Musical Popular*. The idea was born to help the most disadvantaged classes: "Raise and refine the spirit of the humblest through music in its various manifestations" said the presentation note. The initiative was supported by a board of *senyores* and *senyoretas* of the upper bourgeoisie of Barcelona and was maintained with the membership fee. From

the beginning, the entity requested the collaboration, both of professionals and amateurs, to sing in the choir or play an instrument, and in less than a year, Narcisa's music began to be heard in hospitals, nursing homes, charitable homes, prisons, athenaeums, workers' associations and where necessary.

It is not surprising that the echo of all this came to Madrid, where Freixas was invited to do a course in musical pedagogy. Her method was not only applauded, but also translated into Spanish and even recognized with the cross of Alfonso XII, an award that she humbly did not accept.

Narcisa Freixas died on December 20, 1926, at sixty-seven. Little bit later, his son gathered his mother's work because he believed that the wealth she had given in Catalonia deserved to "endure materially and spiritually".

But it has not been one or the other. We are probably not a pretty grateful people with our people. Or who knows if what happened is that, talking about Narcisa Freixas is talking about women, mothers, music for children (and the most innocent and helpless), so that their music did not curdle enough and was buried. In fact, even today, all these activities belong to another universe. But we must not forget that behind "nice" mothers, beyond the future of our sons and daughters, there may also be sensitive materials and cultural assets of great value. And Narcisa Freixas and Ester Vela are a good examples of this.

Victòria Palma Barbany
Musicologist

The piano work of Narcisa Freixas

We could classify the pianistic work of Narcisa Freixas in three blocks or well-defined sections: the pedagogical part, the “*música de saló*” (drawing room music) and the folk and popular music influence.

Pedagogical

Piano infantil (1ª sèrie) / Piano infantil (2ª sèrie) – Llibre de nines

It consists of 2 compilations of 8 and 6 small pieces designed for the first courses of study of the instrument. The first volume was published in 1918 and the second one was published posthumously in 1928, both illustrated with drawings by Pere Torné-Esquius and poems by Francesc Sitjà i Pineda.

Narcisa Freixas’ desire to create a repertoire that arouses children’s interest and imagination makes her use popular melodies, with simple rhythm and harmonies with the basic tonal functions. Expressiveness is important and the works are descriptive in different situations and games of the world of childhood. The immediate reference is the *Album for the young op. 68* by Robert Schumann (1810-1856), which she translates and adapts to a different era and culture.

Technically, the hands are usually in a fixed position, with some displacement, but without restricting the use of the black keys, and thus we find tonalities such as E major or A flat major, which reach up to four accidentals.

Drawing room music

Non-non / Corpus / Vals lent / Elegia

They are his first works of youth and have the character of a *drawing room* piano music with romantic influences and demand a certain virtuosity.

Non-non, published when Narcisa was only 19 years old, dedicated to her “dear sister Elvira” is a piece that has passages of agility and octaves, and, despite the title, can not be confused with a lullaby.

Of the pompous march *Corpus* she made a version that was frequently performed by the Municipal Band of Barcelona

Vals lent: Influenced by romantic music we find this chopinian waltz. It is a charming piece, with a structure similar to the *Minuet-trio*.

Elegia (Aire de Minuet) is another piece in romantic and evocative style. The theme A, lyrical and expressive, contrasts with the B, *scherzando* and “jumping”. A new theme C *molto cantabile* returns us to the main tone. The structure is retrograde A-B-C-B-A.

Folk and Popular music influence

Llibre de les danses / Cants nòmades / Tornavila / Dansa / Sardanes / Muñeiras / Alalà

An important part of Narcisa Freixas’s music finds inspiration in Catalan folk dances and songs. My personal assessment is that after a first stage of learning, the composer wanted to get rid of artificial and pompous aspects to look for a simplicity of folklore, frank and at the same time very free.

The composer achieves the popular flavor that these works give off through the use of simple melodies sung with the right hand and the use of accompaniments that are often rhythmic *obstinatos* and pedal points that mark the guidelines so they can be danced. Harmonies, as they correspond to popular language, are simple.

The *Llibre de les danses* by Narcisa Freixas was “pending printing” in different publications since 1916.

When the composer died on December 20, 1926, it remained as manuscript and was published posthumously. Each of the dances was accompanied, likewise in the *Children's Piano*, by drawings by Torné-Esquius and poems by Sitjà Pineda. In my opinion, based on the preexistence of some of these pieces, the music of the dances was first written and subsequently adorned with lyrics and images.

Although we do not know the exact date, the twelve dances that make up the book should have been written at the beginning of the 20th century, contemporary with the years of creation of the *Esbarts*, dance groups in Catalonia. Without being strict in terms of the formal structure, some of the pieces included in this volume could correspond to different types of Catalan dances, mainly those derived from the *ball rodó* or the *bolangeres* (in binary meter and *tempo vivo*) and the *ball plà* and its variants (in ternary meter and rested tempo).

Cants nòmades

I consider them a singular work in the Narcisa Freixas catalog, the longest of all his piano compositions. It is formed by six contrasted pieces that are interpreted without pause. The pedal points and *obstinatos* are constant.

Tornavila

Eminently popular and festive piece, which describes a *cercavila* (popular parade) and all the people who accompany it.

Dansa

A brief folkloric air of *flabiol* (catalan piccolo) and *tamborí* (catalan small drum).

Tres Sardanes

These *sardanes* (catalan dance) all have a version for

cobla (catalan popular wind ensemble) and another for piano. They were published posthumously in 1928. *Flors de la terra* and *A Sant Medir* have the lyrics that were included in the publication of the piano version, but it does not appear in the parts for the *cobla*. The first has text by Dolors de Monserdà and the second has anonymous text – possibly from the composer herself.

A Sant Medir: This is a beautiful *sardana*. By structure it can be danced, it is dedicated to the *Foment de la Sardana de Barcelona*. It has an optional sung part.

Flors de la terra: It is the only one of which we know the release date: in 1914. It was initially performed in an orchestral version.

Dolça Catalunya: The *curts* (first part of the dance) carry the indication *Gai i Lleuger* and it is in this *sardana* where we more appreciate that it is a reduction of the *cobla* version, due to the discomfort, in some measures, in mixing in the same register a secondary song and the accompaniment and having to superimpose the two hands. The *llargs* (second part of the dance), very expressive, are sung by the *tenora*.

Tres muñeiras

It is surprising that these pieces from Galician folklore are found within an eminently Catalan-rooted production. The use of *bordons* (drones) in the left hand recalls the pipes in the air of the bagpipes, while the right hand makes very ornate figurations.

Alalá

The *Alalás* are a capella songs that are considered the oldest and most characteristic forms of traditional Galician music. In ternary meter, they play with the alternation of major and minor modes.

Ester Vela